

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ
БАЛАЛАРДЫ ЕРТЕ ДАМУЫ ИНСТИТУТЫ

**БАЛАБАҚША МЕН МЕКТЕПТЕРДІҢ, ЛИЦЕЙЛЕР МЕН
ГИМНАЗИЯЛАРДЫҢ МЕКТЕПАЛДЫ СЫНЫП ТӘРБИЕШІСІНІҢ
КӘСІБИ ЭТИКАСЫ БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАР**

**МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ
ЭТИКЕ ВОСПИТАТЕЛЯ ДЕТСКОГО САДА И ПРЕДШКОЛЬНОГО
КЛАССА ШКОЛ, ЛИЦЕЕВ И ГИМНАЗИЙ**

Астана 2023

*Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі
Балаларды ерте дамыту институты базасында әзірленген*

Балабақша мен мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сынып тәрбиешісінің кәсіби этикасы бойынша әдістемелік ұсынымдар - Астана, 2023. – 25 б.

Пікір жазғандар:
Ибрагимова Г.К., PhD доктор
Тубаева Г.С., меңгеруші
Тымбаева Ж.А., әдіскер

Әдістемелік ұсынымдарда балабақша мен мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сынып тәрбиешісінің кәсіби этикасы бойынша ұсынымдар қарастырылады. Бұл Әдістемелік ұсынымдар мектепке дейінгі ұйымдардың қызметкерлеріне ұсынылады.

Әдістемелік ұсынымдар «Балаларды ерте дамыту институтының» Ғылыми-әдістемелік кеңесінде қаралып, 2023 жылғы 23 ақпандағы №2 хаттамалық шешіміне сәйкес ұсынылған.

Балаларды ерте дамыту институты, 2023 жыл

ТҮСІНДІРМЕ ЖАЗБА

Балабақша мен мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сынып тәрбиешісінің кәсіби этикасын көбінесе педагогтің білім беру, тәрбиелеу процестері мен еңбек қызметін жүзеге асыратын қоғам айқындайды.

«Кәсіби этика» ұғымы педагогтің кәсіби міндетіне қатынасын анықтайтын моральдық нормалардың жиынтығы болып табылады.

XXI ғасыр дағдылары жалпы педагогтің және мектепке дейінгі ұйым педагогының кәсіби этикасына жаңа технологияларды меңгеру мен жаңа талаптар қояды, осыған сәйкес балабақша мен мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сынып тәрбиешісінің кәсіби этикасы бойынша Әдістемелік ұсынымдар әзірлеу өзекті болып табылады.

Жаһандық әлемдегі және Қазақстандағы қоғамның қарқынды дамуы білім беру жүйесінің алдында ерекше міндеттер қояды. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуда жаңа бағыттар айқындалды. Осы орайда Қазақстан Республикасы Үкіметінің Қаулысымен 2021 жылғы 15 наурызда Мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуды дамыту моделі бекітілген болатын [1]. Мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуды дамыту моделінде келесідей міндеттер «қазіргі жағдайларда жұмыс істеу үшін білікті педагогтер даярлау; педагогтердің үздіксіз кәсіби дамуын қамтамасыз ету; баланың даму процесін жетілдіру мақсатында кері байланыс орнату, зерттеу мәдениетін құру; қазіргі жағдайда жұмыс істеуге қажетті құзыреттерді дамыту; «мамандыққа кіріспе» курстарынан өтуді (жас мамандар үшін) қамтамасыз ету» жүзеге асыру айқындалды [1, с. 14].

2019 жылғы 27 желтоқсандағы № 293-VI Қазақстан Республикасының «Педагог мәртебесі туралы» Заңында келесідей « 2) педагогтік әдеп – педагогтердің Қазақстан Республикасының педагог мәртебесі туралы заңнамасында белгіленген мінез-құлық нормалары; 3) педагогтік әдеп жөніндегі кеңес – білім беру ұйымында құрылатын, педагогтердің педагогтік әдепті сақтау мәселелерін қарайтын алқалы орган» -деген анықтамалар берілген [2, с. 1].

«Педагогикалық әдептің кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 11 мамырдағы №190 бұйрығында педагогикалық әдептің негізгі қағидалары мен нормалары, сонымен қатар педагогикалық әдеп жөніндегі кеңестің негізгі ережелері айқындалған.

Әдістемелік ұсынымдардың мақсаты мектепке дейінгі ұйымдар мен мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сыныбы педагогтерінің кәсіби этикасын жетілдіру болып табылады.

Бұл материал мектепке дейінгі ұйымдардың және мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сыныптары педагогтерінің кәсіби

этикасын жетілдіру бойынша құрал және әдістемелік ұсынымдар болып табылады.

КІРІСПЕ

Қазіргі қоғамда балаларға тәрбие беруді ұйымдастыруда педагогтер мен ата-аналар рухани құндылықтарға, моральға, әдепке көбірек көңіл бөледі.

Кәсіби этика немесе кәсіби адамгершілік (мораль) белгілі бір мамандықтың қызмет жағдайларына қатысты жалпыадамзаттық мораль қағидаларымен сипатталады. Дәрігердің, заңгердің, педагогтің және т. б. ерекше адамгершіліктері пен кәсіби этикасы туралы айтуға болады.

Кәсіби адамгершіліктің нақты көріністерін *кәсіби этика* зерттейді, талдайды. Кейде күрделі және ерекше жағдайларда кәсіби адамгершілік және кәсіби этика моральдық құндылықтарды нақтылауға, жүзеге асыруға көмектеседі [4].

Мектепке дейінгі ұйымдарда педагогтердің педагогикалық этикасы «Педагогтік әдеп заңдылық, адалдық, жауапкершілік, жеке адамның ар-намысы мен қадір-қасиетін құрметтеу қағидаларына негізделеді. Педагогтік әдепті бұзу тәртіптік теріс қылық болып табылады және педагогті Қазақстан Республикасының еңбек заңнамасына сәйкес тәртіптік жауаптылыққа алып келеді» [2, с. 2].

Педагогтің, соның ішінде мектепке дейінгі ұйым педагогінің кәсіби этикасының рөліндегі және білім берудегі, ғылымдағы жаһандық өзгерістер балабақша мен мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сынып тәрбиешісінің кәсіби этикасы бойынша зерттеулердің өзектілігін көрсетеді.

Мақсаты: балабақша мен мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сынып тәрбиешісінің кәсіби этикасын қалыптастыру мен жетілдіру бойынша мектепке дейінгі білім беру педагогтеріне әдістемелік көмек көрсету.

Міндеттері: балабақша мен мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сынып тәрбиешісінің кәсіби этикасына педагогтердің назарын аудару; балабақша мен мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сынып тәрбиешісінің кәсіби этикасының негізгі қағидалары туралы педагогтердің білімдерін жүйелеу.

Балабақша мен мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сынып тәрбиешісінің кәсіби этикасының мазмұны педагогтің адалдығы олардың оқыту мен тәрбиелеу нәтижесіне, өз қызметіндегі түзетулерді жүзеге асыра білуіне, сынға және рефлексияға қабілетін дамытуға, білім алушылар мен тәрбиеленушілердің, олардың ата-аналарының (заңды өкілдерінің), әріптестерінің кез келген пікірі үшін ашықтығына жауапкершілігі арқылы жүзеге асады [3].

Педагогтер балабақша мен мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сынып тәрбиешісінің кәсіби этикасы мәселесіне назар аударуы тиіс.

БАЛАБАҚША МЕН МЕКТЕПТЕРДІҢ, ЛИЦЕЙЛЕР МЕН ГИМНАЗИЯЛАРДЫҢ МЕКТЕПАЛДЫ СЫНЫП ТӘРБИЕШІСІНІҢ КӘСІБИ ЭТИКА САНАТТАРЫ

Этика санаттары – бұл моральдың ең маңызды элементтерін көрсететін этика ғылымының негізгі ұғымдары. Қазіргі заманғы кәсіби этика білім беру аясы педагогикалық мораль мен моральдық құндылықтардың негізгі санаттарының мәнін қарастырады [4]. Өмір құбылыстарының сипатын, адамдардың адамгершілік қасиеттері мен іс-әрекеттерін және т.б. өзіндік бағалайтын моральдық құндылықтарды жақсылық пен жамандық, әділеттілік пен ар-намыс туралы ұғымдар жүйесі деп атауға болады.

Педагогтердің қазіргі кәсіби этикасында келесідей санаттар:

- әділдік (кәсіби және педагогикалық);
- кәсіби педагогикалық парыз;
- кәсіби адалдық;
- педагогикалық бедел мен қадір-қасиет айқындалған.

Әділдік (кәсіби және педагогикалық) – тәрбиеленушілердің әрекеттерін, олардың әлеуметтік ортадағы пайдалы әрекетке қатынасын және т. б. бағалауда байқалатын педагогтің әділдігі, адамгершілік қасиеттері (мейірімділік, талапшылдық, адалдық) деңгейінің өзіндік өлшемі.

В.А. Сухомлинский: «Әділдік - баланың тәрбиешіге деген сенімінің негізі. Бірақ жеке мүдделерден, қызығушылықтан, талпыныстан тыс абстрактілі әділеттілік жоқ. Әділ болу үшін әр баланың рухани әлемін білу керек» -деп жазды [5, б. 17].

Кәсіби педагогикалық парыз барлық адамдарға бірдей қатысты адамгершілік талаптарын әр педагогтің жеке міндетіне айналдыру ретінде түсіндіріледі. Парыз санаты мектепке дейінгі және мектепалды даярлық сынып педагогтерінің моральдық қызметін сипаттайтын жауапкершілік, өзіндік сана, ар-ождан сияқты ұғымдармен тығыз байланысты. Педагогтің кәсіби парызы қоғамның мектеп жасына дейінгі балаларды оқыту мен тәрбиелеудегі объективті және өзекті қажеттіліктеріне негізделеді.

Педагогтің кәсіби парызы:

- өз еңбегіне шығармашылық қарым-қатынас қажеттілігін;
- өзіне ерекше талап қоюды;
- кәсіби білімді толықтыруға және педагогикалық шеберлікті арттыруға ұмтылуды;
- тәрбиеленушілер мен олардың ата-аналарына құрметпен және талапшылдықпен қарым-қатынас жасау қажеттілігін қамтиды.

Кәсіби құрмет – моральдық еңбегі мен қадыр-қасиеттерін қоғамның мойындауы мен құрметтеуі арқылы педагог-тәрбиеші өзінің маңызын сезінуі. Педагогті құрметтеу – кәсіби парызын орындау барысында байқалатын оның шынайы кәсіби қасиеттерін қоғамдық бағалау.

Педагогикалық бедел мен қадір-қасиет тәрбиеленушінің жеке басына деген сенім мен талап бірлігі қағидатына негізделеді. Педагогтің беделі оның жеке және кәсіби қасиеттерінің, адамгершілік қадір-қасиетінің бүкіл кешеніне байланысты.

Мейірімділік пен шынайылық – беделді педагогтің ажырамас белгілері. Педагогикалық бедел педагогтың алдыңғы моральдық-этикалық және психологиялық педагогикалық дайындығына байланысты.

Оның деңгейі білімінің терең болуымен, эрудициямен, шеберлікпен, балаларға, әріптестерге, жұмысқа деген қарым-қатынаспен айқындалады. Беделге ие болу үшін *өзіндік тәртіп* өте маңызды, бұл педагогтің шынайы және жалған беделді нақты ажыратуға көмектеседі. Мектепке дейінгі білім беру жүйесінің әрбір педагогі жалған педагогикалық бедел жүйесінде болмауы үшін өзінің жұмыс әдістерін шынайы бағалауы тиіс.

Жалған беделдің түрлері:

- *беделмен тұқырту* (педагогтың өз құқының басымдығын және балалармен және әріптестермен бюрократиялық сипаттағы қарым-қатынасын жиі көрсетуі);

- *педантизм беделі* (педагогтың ұсақ, ешкімге қажет емес әдеттерге мән беруі, айналасындағыларды сынап-мінеуі);

- *өсиетшіл беделі* (мінез-құлықты түзеу туралы өсиетті көп айтады);

- *жалған мейірімділіктің беделі* (жұмысты жаңадан бастаған тәрбиешілерде жиі кездеседі, педагогикалық тәжірибенің жоқтығынан барлығын кешіре беру, тәрбиешінің айтқанын істемеуге әкеледі [4].

Балабақша мен мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сыныбының педагог – тәрбиешісінің кәсіби этика санаттары [6], [7] белгілі бір индикаторлар-көрсеткіштеріне әртүрлі дағдылар түрінде (1-кесте) жинақталады.

1 кесте – Балабақша мен мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сынып тәрбиешісінің кәсіби этика индикаторлары

№	Индикаторлар	Топтар
1	Баланың сезімдеріне, оның пікірлеріне қызығушылық таныта білу	Барлық топтар
2	«Балаға еңкею және тыңдау»	Барлық топтар
3	Балаға салыстырмалы еркіндік беру, оны үнемі қадағалаудан арылту	Ересек топ, мектепалды тобы
4	Мейірімді және әділ бола білу	Барлық топтар
5	Балаларды айыптамау	Барлық топтар
6	Әрбір баладағы өзіндік ерекшелікті тауып және оны аша білу	Барлық топтар
7	Тәрбиеленушіге өз өмірін дербес ұйымдастыруға сене білу	Ересек топ, мектепалды тобы
8	Баланың қабілетінің ашылатын уақытын шыдамдылықпен күте білу	Барлық топтар
9	Балаға мейірімділікпен сүйсіспеншілік сыйлай білу	Барлық топтар
10	Әлсіз, тұйық, қыңыр, қабыл алмаған баланы қолдай білу	Барлық топтар

11	Біреудің ренішін түсіне білу, өзіңнен өткізе білу	Барлық топтар
12	Баланың қабілетін ашып, оған үздік болуға мүмкіндік беретін жағдай жасай білу және тәрбиеленушіге қуаныш сыйлай білу	Барлық топтар
13	Шыдамды бола білу (тәрбиеленушілердің сұрақтарына қайта-қайта жауап беру, баланың тентектігіне тез әсер бермеу)	Ересек топ, мектепалды тобы
14	Мейірімді бола білу (үн, стилі, сөзі, мінез-құлқы)	Барлық топтар
15	Сезімтал бола білу (балаларға сұрақ қоя білу, баланың жеке басын құрметтеу)	Мектепалды тобы
16	Деңгейлік («оңай», «қиын») тәрбиеленушілермен қарым-қатынас жасаудың бірыңғай стилі)	Барлық топтар
17	Сезімталдық (балалардың сезімдерін қорғау), жанашырлық (эмпатия), жалпы адамзаттық (әр тәрбиеленушіге деген сүйіспеншілік)	Барлық топтар

Балабақша мен мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сынып тәрбиешісі тек қана мамандық иесі болып қана қоймай әлеуметтік мәртебеге сәйкес болуы тиіс. Тәрбиеші тәрбиеленушіні қалай бар солай қабылдап, оған жанашырлық танытып дамуына көмектесуі қажет.

БАЛАБАҚША МЕН МЕКТЕПТЕРДІҢ, ЛИЦЕЙЛЕР МЕН ГИМНАЗИЯЛАРДЫҢ МЕКТЕПАЛДЫ СЫНЫП ТӘРБИЕШІСІНІҢ КӘСІБИ ЭТИКАСЫНЫҢ НЕГІЗГІ ҚАҒИДАЛАРЫ

Педагог-тәрбиешінің кәсіби этикасының немесе педагогикалық этиканың негізгі қағидалары [3] :

- адалдық;
- әділдік;
- жеке тұлғаның абыройын және қадір-қасиетін құрметтеу;
- патриотизм;
- жалпы адами құндылықтарды құрметтеу және төзімділік;
- кәсіби ынтымақтастық;
- үздіксіз кәсіби даму (2-кесте).

2-кесте –Педагогтың кәсіби этикасының негізгі қағидаларының сипаттамасы

№	Қағидалары	Сипаттама
1	Адалдық	педагогтің адалдығы олардың оқыту мен тәрбиелеу нәтижесіне, өз қызметіндегі түзетулерді жүзеге асыра білуіне, сынға және рефлексияға қабілетін дамыту
2	Әділдік	педагогтің әділдігі оның бағалау қызметінің ашықтығын, олардың құрған білім беру ортасының айқындылығын білдіреді
3	Жеке тұлғаның абыройын және қадір-қасиетін құрметтеу	педагог өзінің кәсіби назарындағы объектілер болып табылатын білім алушылар мен тәрбиеленушілердің, олардың ата-аналарының (заңды өкілдерінің), адамдардың абыройы мен қадір-қасиетін құрметтейді, олармен қарым-қатынас жасауда әдепті болады.
4	Патриотизм	өз Отаны - Қазақстан Республикасына, тарихына,

		дәстүрлеріне және тіліне адал және сүйіспеншілікпен қарайды. Қазақстан Республикасының мәдени және тарихи дәстүрлерін сақтайды.
5	Жалпы адами құндылықтарды құрметтеу және төзімділік	әрбір ұлт мәдениетінің ерекшелігіне, құндылығына және қадір-қасиетіне құрметпен қарайды. ұлтаралық қатынастар мәдениетін тәрбиелейді, білім алушылар мен тәрбиеленушілерге, олардың ата-аналарына (заңды өкілдеріне) төзімділікті, олардың әлеуметтік, лауазымдық және мүліктік жағдайына, жынысына, нәсіліне, ұлтына, тіліне, дінге көзқарасына, мәдениетке, наным-сеніміне, туған жері иен тұрғылықты жеріне төзімділікті, сондай-ақ жұмыста білім алушылар мен тәрбиеленушілердің жетілмегенін түсіне және ескере білуді көздейді.
6	Кәсіби ынтымақтастық	кәсіптің беделі туралы ойлайды,; әріптестерінің теориялық және әдістемелік шеберлік деңгейін арттыруға, шығармашылық қабілетін дамытуға жәрдем көрсетеді
7	Үздіксіз кәсіби даму	педагог өзінің кәсіби шеберлігін, зияткерлік, шығармашылық және жалпы ғылыми деңгейін жетілдіреді.

БАЛАБАҚША МЕН МЕКТЕПТЕРДІҢ, ЛИЦЕЙЛЕР МЕН ГИМНАЗИЯЛАРДЫҢ МЕКТЕПАЛДЫ СЫНЫП ТӘРБИЕШІСІНІҢ КӘСІБИ ЭТИКАСЫНЫҢ НЕГІЗГІ НОРМАЛАРЫ

- Педагог - тәрбиешінің кәсіби этикасының негізгі нормалары: [3]
- қызметтік және қызметтік емес уақытта;
 - білім беру процесіне қатысушылармен қарым-қатынас жасау;
 - әріптестермен қарым-қатынас жасауда қарастырылады: (3-кесте).

3-кесте –Педагогтың кәсіби этикасының нормаларына сипаттама

№	Нормалар	Сипаттама
1	Қызметтік және қызметтік емес уақытта	<ul style="list-style-type: none"> - педагогикалық әдептің негізгі принциптерін сақтайды; - білім алушылар мен тәрбиеленушілерді жоғары адамгершілік рухына, ата-аналарына, этномәдени құндылықтарға құрмет көрсетуге, қоршаған әлемге ұқыпты қарауға тәрбиелеуге мүмкіндік жасайды; - тәрбиеленушілерге Отанына құрметпен қарауды үйретеді, патриотизм рухын ұялатады;; - Қазақстан Республикасы педагогінің жоғары атағының беделін түсіруге мүмкіндік туғызатын іс-әрекеттерді жасауға жол бермейді; - өз қызметтік міндеттерін адал және сапалы орындайды; - өзінің кәсіби шеберлігін үздіксіз жетілдіреді, өз бетінше білім алу және өзін-өзі жетілдірумен белсенді түрде айналысады; - еңбек тәртібін бұлжытпай сақтайды; - білім беру ұйымының мүлкіне ұқыпты қарайды және оны жеке мақсатта пайдаланбайды;

		<ul style="list-style-type: none"> - сыбайлас жемқорлықтың алдын алу бойынша шаралар қабылдайды, өзінің шыншыл, адал және әділ мінез-құлқымен үлгі болады; - қызметтік ақпараттарды пайдакүнемдік және өзге де жеке мақсаттарда пайдалануға жол бермейді; - өзі үлгі бола отырып, ұжымда тұрақты және жағымды моральдық-психологиялық жағдай қалыптастыруға мүмкіндік жасайды; - өзінің қызметтік міндеттерін орындау кезеңінде іскерлік киім үлгісін ұстанады; - педагог мәртебесін пайдакүнемдік және өзге де жеке мақсаттарда пайдаланудан аулақ болады; - өз қызметінде академиялық адалдық принциптерін мүлтіксіз сақтайды, - материалдарды БАҚ-та, оның ішінде интернет-басылымдарда жариялайды, жеке тұлға ретінде өз атынан ғана көпшілік алдында сөйлейді, - білім беру ұйымының атынан бұқаралық сөз сөйлеулер, БАҚ жарияланымдары осы ұйымның басшысымен келісіледі; - әлеуметтік желілерде тексерілмеген және (немесе) дәйексіз және (немесе) әдепсіз ақпаратты таратпайды, қоғамда педагогтің жоғары атағын нығайтуға ықпал етеді; - білім және ғылым саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыруға ықпал етеді; - тәрбиеленушінің жетістіктерінің (жетістікке жетпеуінің), құпиялылығын қамтамасыз етеді
2	Білім беру процесіне қатысушылармен қарым-қатынас жасау	<ul style="list-style-type: none"> - жасына, жынысына, ұлтына, діни сеніміне, азаматтығына, шығу тегіне, әлеуметтік, лауазымдық және мүліктік жағдайларына немесе кез келген өзге де мән-жайларға қарамастан адамның құқығын, абыройы мен қадір-қасиетін құрметтейді; - білім беру процесіне қатысушыларға құрметпен қарайды; - білім беру процесіне қатысушыларға қатысты қаржылық және өзге де бопсалау фактілеріне жол бермейді, өз әріптестерінің тарапынан осындай әрекеттердің жолын кесуге күш салады; - өз іс-әрекетімен қоғам тарапынан дәлелді сындарға жол бермейді, оған сабырлылықпен қарайды, өзінің кәсіби қызметіндегі кемшіліктерді жою және оны жақсарту үшін сындарлы сынды пайдаланады; - білім беру процесінің қатысушыларына кәсіби қолдау көрсетеді; педагогикалық әдептің бұзылуына шағым жасаған адамдарды кемсітпейді
3	Әріптестермен қарым-қатынас	<ul style="list-style-type: none"> - жалпы қабылданған моральдық-әдептілік нормаларын, сыпайылық пен биязылықты сақтайды; басқа педагогтің кәсіби біліктілігіне көпшілік алдында күмән келтірмейді; - дәйексіз және дәлелсіз шағымдардан бас тартады, педагогикалық әдіптің бұзылғанына шағым жасаған адамға қарсы жауап

		шараларын қабылдамайды.
--	--	-------------------------

ҚОРЫТЫНДЫ

Қазіргі қоғамды қайта құру процесінде құндылық бағдарлардың өзгеруіне байланысты Балабақша мен мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сынып тәрбиешісінің кәсіби этикасы бойынша әдістемелік ұсынымдарды әзірлеу педагогтердің кәсіби этикасын жетілдіруде маңызды рөл атақарады. Педагог-тәрбиешінің адамгершілік бейнесі қоғамдық моральдың айнасы болғандықтан кәсіби салаға да әсер етеді.

Бұл процесте педагог адамгершілік, моральдық-әдептілік нормаларын меңгергенде ғана кәсіби маман болады.

Ол баланың рухани әлемін қалыптастыруға, оған қоғамдағы мінез-құлық нормалары туралы жалпы түсінік беруге, моральдық сапаларды, адамгершілік бағдарларды бойына сіңіруге көмектеседі.

Әрбір тәрбиеші жоғары кәсіби және дүниетанымдық мәдениетке ие болуы керек екенін ескере отырып, мектепке дейінгі білім беру педагогінің кәсіби этикасы мәселелері ерекше өзекті болып отыр.

Қазіргі заманғы білім беру табысты болуға, әлеуметтік бейімделу мен әлеуметтену, білім берудің тиімділігі, болашақ кәсіби қызмет үшін қажетті қабілеттерді іске асыруға бағытталған жаңа тәсілдер мен шешімдерді енгізуді талап етеді.

Балабақша мен мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сынып тәрбиешісінің кәсіби этикасы әдістемелік ұсынымдары әр түрлі жағдайларда күрделі әрекеттерді жүйелі, тиімді және сенімді орындайтын тұлғалардың ерекше қасиеті кәсіби сапаларға педагогтер мен ата-аналардың назарын аударуға арналған.

«Кәсіби этика» ұғымы адамның қоғамдағы қолданыстағы стандарттар мен объективті талаптарға сәйкес келетін кәсіби қызметтің психологиялық құрылымын меңгеру дәрежесін көрсетеді.

Кәсіби сапаларға ие болу үшін тиісті қабілеттер, ынта мен мінез, үнемі үйренуге және өз шеберлігін жетілдіруге дайын болу қажет.

Педагог қызметкерлердің кәсіби этикасы – өзінің кәсіби парызына, мектепке дейінгі білім саласының барлық қатысушыларына қарым-қатынасын айқындайтын, мектепке дейінгі білім берудегі педагог қызметкерлердің беделін нығайтуға және мінез-құлқының бірыңғай нормаларын қамтамасыз етуге көмектесетін моральдық нормалардың жиынтығы.

Балабақша мен мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сынып тәрбиешісінің кәсіби этикасы бойынша кешенді жұмыс айқын, бұл мектепке дейінгі ұйым қызметінің маңызын құрайды.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. «Мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуды дамыту моделі» ҚР Үкіметінің қаулысы 2021 ж. 15 наурыз № 137. – 2021. – (<https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2100000137>).
2. «Педагог мәртебесі туралы» Қазақстан Республикасының Заңы 2019 ж. 27 желтоқсандағы Заңы № 293-VI ЗРК. – 2019. – (<https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1900000293>).
3. Педагогикалық әдептің кейбір мәселелері туралы ҚР Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 11 мамырдағы № 190 бұйрығы.
4. Тимонина И. В. Профессиональная этика педагога: Учебно-методическое пособие. – Кемерово: КГУ, 2014. – 203 с.
5. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. – М.,1989. – 153 с.
6. Шевченко Л.Л. Практическая педагогическая этика: Книга для учителей и родителей. – М., 1997. - 506 с.
7. Исаева Ж.К. Деловое общение в теории управления // Сборник Международной научно-практической конференции на тему: «Механизмы регулирования экономики и финансов: состояние, проблемы и перспективы» посвященную 80-летию д.э.н., профессора Нурумова А.А. - Нур-Султан: АО «Финансовая академия», 2021. - С. 431-437.

МАЗМҰНЫ

1. Түсіндірме жазба	3
2. Балабақша мен мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сынып тәрбиешісінің кәсіби этика санаттары	5
3. Балабақша мен мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сынып тәрбиешісінің кәсіби этикасының негізгі қағидалары	7
4. Балабақша мен мектептердің, лицейлер мен гимназиялардың мектепалды сынып тәрбиешісінің кәсіби этикасының негізгі нормалары	8
5. Қорытынды	11
6. Пайдаланылған әдебиеттер тізімі	12

*Разработаны на базе Института раннего развития детей
Министерства просвещения Республики Казахстан*

Методические рекомендации по профессиональной этике воспитателя детского сада и дошкольного класса школ, лицеев и гимназий: Методические рекомендации. – Астана, 2023. – 25 стр.

Рецензенты:

Ибрагимова Г.К., PhD доктор

Тубаева. Г.С., заведующая

Тымбаева Ж.А., методист

В Методических рекомендациях рассматриваются рекомендации по профессиональной этике воспитателя детского сада и дошкольного класса школ, лицеев и гимназий. Данные Методические рекомендации рекомендованы работникам дошкольных организаций.

Методические рекомендации рассмотрены и рекомендованы Научно-методическим советом Института раннего развития детей МОН РК (протокол № 2 от 23 февраля 2023 года).

Институт раннего развития детей, 2023 год

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

Профессиональная этика воспитателя детского сада и дошкольного класса школ, лицеев и гимназий во многом определяется социумом, в котором осуществляется образовательный, воспитательный процессы и трудовая деятельность педагога.

Под понятием «профессиональная этика» понимается совокупность моральных норм, которые определяют отношение человека к своему профессиональному долгу.

Актуальность создания Методических рекомендаций по профессиональной этике воспитателя детского сада и дошкольного класса школ, лицеев и гимназий обусловлена также тем, что навыки XXI века требуют освоения новых технологий и новых требований к профессиональной этике педагога в целом, и педагога дошкольного образования в частности.

Изменения, происходящие в глобальном мире и в Казахстане, ставят особые задачи перед системой образования.

Одним из таких преобразований является принятие документа [1] «Модель развития дошкольного воспитания и обучения», утвержденная Постановлением Правительства от 15 марта 2021 года, в котором ставятся такие задачи: «... подготовить квалифицированных педагогов для работы в современных условиях; обеспечить непрерывное профессиональное развитие педагогов; создать культуру исследований с проведением рефлексии с целью совершенствования процесса развития ребенка; развивать компетенции, необходимые для работы в современных условиях; обеспечить прохождение курса "вхождение в профессию" (для молодых специалистов) [1, с. 14].

В Законе Республики Казахстан «О статусе педагога» от 27 декабря 2019 года № 293-VI ЗРК [2] даны следующие определения: «... 2) педагогическая этика – нормы поведения педагогов, установленные законодательством Республики Казахстан о статусе педагога; 3) совет по педагогической этике – коллегиальный орган, создаваемый в организации образования, рассматривающий вопросы соблюдения педагогами педагогической этики...» [2, с. 1].

В приказе Министра образования и науки Республики Казахстан «О некоторых вопросах педагогической этики» от 11 мая 2020 года № 190 [3] определяются основные принципы и нормы педагогической этики, а также основные положения советов по педагогической этике.

Целью методических рекомендаций является совершенствование профессиональной этики педагогов дошкольных организаций и дошкольного класса школ, лицеев и гимназий.

Данный материал является инструментом и методическими рекомендациями для педагогов дошкольных организаций по совершенствованию их профессиональной этики в дошкольных организациях и дошкольных классах школ, лицеев и гимназий.

ВВЕДЕНИЕ

В современном обществе при организации воспитания детей педагоги и родители все больше ориентируются на духовные ценности, мораль, этику и этикет.

Профессиональная этика или профессиональная нравственность (мораль) характеризуется общечеловеческими принципами морали применительно к условиям деятельности конкретной профессии. Можно говорить о специфической нравственности и профессиональной этике врача, юриста, учителя и т.п. Конкретные проявления профессиональной нравственности изучает, анализирует *профессиональная этика*. Профессиональная нравственность и профессиональная этика помогают конкретизировать, реализовать моральные ценности в условиях, подчас сложных и необычных [4].

Педагогическая этика педагогов дошкольных организаций «основывается на принципах законности, добросовестности, ответственности, уважения чести и достоинства личности... Нарушение педагогической этики является дисциплинарным проступком и влечет дисциплинарную ответственность педагога в соответствии с трудовым законодательством Республики Казахстан» [2, с. 2].

Актуальность исследований по профессиональной этике воспитателя детского сада и предшкольного класса школ, лицеев и гимназий обусловлена также глобальными изменениями в образовании, науке и роли профессиональной этики педагога в целом, и педагога дошкольного образования в частности.

Цель: оказание методической помощи педагогам дошкольного образования по формированию и совершенствованию профессиональной этики воспитателя детского сада и предшкольного класса школ, лицеев и гимназий.

Задачи: акцентировать внимание педагогов на профессиональной этике воспитателя детского сада и предшкольного класса школ, лицеев и гимназий; систематизировать знания педагогов об основных принципах профессиональной этики воспитателя детского сада и предшкольного класса школ, лицеев и гимназий.

Содержание профессиональной этики воспитателя детского сада и предшкольного класса школ, лицеев и гимназий реализуется через добросовестность педагога, предполагающей его ответственность за результат обучения и воспитания, умение осуществлять коррективы в своей деятельности, развитую способность к критике и рефлексии, открытость для воспитанников и их родителей (законных представителей), коллег [3].

Внимание педагогов должно быть сосредоточено на проблеме профессиональной этики воспитателя детского сада и предшкольного класса школ, лицеев и гимназий.

КАТЕГОРИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ЭТИКИ ВОСПИТАТЕЛЯ ДЕТСКОГО САДА И ПРЕДШКОЛЬНОГО КЛАССА ШКОЛ, ЛИЦЕЕВ И ГИМНАЗИЙ

Категории этики – это основные понятия этической науки, отражающие наиболее существенные элементы морали. Современная профессиональная этика в рамках образования рассматривает сущность основных категорий педагогической морали и моральных ценностей [4]. Моральными ценностями можно назвать систему представлений о добре и зле, справедливости и чести, которые выступают своеобразной оценкой характера жизненных явлений, нравственных достоинств и поступков людей и т.п.

В современной профессиональной этике педагогов выделяются такие категории, как:

- справедливость (профессиональная и педагогическая);
- профессиональный педагогический долг;
- профессиональная честь;
- педагогический авторитет и достоинство.

Справедливость (профессиональная и педагогическая) – своеобразное мерило объективности педагога, уровня его нравственной воспитанности (доброты, принципиальности, честности), проявляющейся в его оценках поступков воспитанников, их отношения к социально полезной деятельности и т.п. В.А. Сухомлинский писал: «Справедливость - это основа доверия ребенка к воспитателю. Но нет какой-то абстрактной справедливости - вне индивидуальности, вне личных интересов, страстей, порывов. Чтобы стать справедливым, надо до тонкости знать духовный мир каждого ребенка» [5, с. 17].

Профессиональный педагогический долг понимается как превращение требований нравственности, в равной мере относящихся ко всем людям, в личную задачу каждого педагога. Категория долга тесно связана с такими понятиями, характеризующими моральную деятельность педагога дошкольного образования и предшкольных классов, как ответственность, самосознание, совесть, мотив. Профессиональный долг педагога основывается на объективных и актуальных потребностях общества в обучении и воспитании детей дошкольного возраста. Профессиональный долг педагога включает:

- необходимость творческого отношения к своему труду;
- особую требовательность к себе;
- стремление к пополнению профессиональных знаний и повышению педагогического мастерства;
- необходимость уважительного и требовательного отношения к воспитанникам и их родителям.

Профессиональная честь – это осознание педагогом-воспитателем своей значимости через общественное признание, общественное уважение его моральных заслуг и качеств. Честь педагога – общественная оценка его реальных профессиональных достоинств, проявляющихся в процессе выполнения им профессионального долга.

Педагогический авторитет и достоинство основываются на принципе единства требования и доверия к личности воспитуемого. Авторитет педагога зависит от всего комплекса его личных и профессиональных качеств, нравственного достоинства. Доброжелательность и искренность – неотъемлемые черты авторитетного педагога. Педагогический авторитет зависит от предшествующей морально-этической и психологопедагогической подготовки педагога. Уровень его определяется глубиной знаний, эрудицией, мастерством, отношением к детям, коллегам, работе. В работе над авторитетом очень важна *самодисциплина*, которая поможет педагогу четко различать истинный и ложный авторитет. Каждый педагог дошкольного образования должен реально оценивать свои методы работы и не оказаться в системе ложного педагогического авторитета.

Виды ложного авторитета:

- *авторитет подавления* (систематическая демонстрация превосходства педагога в своих правах и формально-бюрократический характер общения с детьми и коллегами);
- *авторитет педантизма* (система мелочных, никому не нужных условностей и придирок педагога к окружающим);
- *авторитет резонёрства* (система бесконечных назиданий и нотаций);
- *авторитет мнимой доброты* (проявляется чаще у начинающих в силу отсутствия педагогического опыта в виде попустительства, всепрощения, что может привести к игнорированию всех указаний воспитателя) [4].

Категории профессиональной этики сводятся к определенным индикаторам-показателям истинного мастерства и профессиональной этики [6], [7] педагога-воспитателя детского сада и предшкольного класса школ, лицеев и гимназий (Таблица 1) в виде различных умений.

Таблица 1 – Индикаторы профессиональной этики воспитателя детского сада и предшкольного класса школ, лицеев и гимназий

№	Индикаторы	Группа
1	Умение быть заинтересованным в чувствах ребенка, его мнениях и высказываниях	Все группы
2	Умение «наклоняться к ребенку и прислушиваться»	Все группы
3	Умение предоставлять ребенку относительную свободу, избавлять его от постоянной опеки	Старшая группа, предшкольная группа
4	Умение быть добрым и справедливым	Все группы
5	Умение не порицать детей	Все группы
6	Умение найти в каждом ребенке «изюминку» и раскрыть ее	Все группы
7	Умение доверять воспитаннику в самостоятельной организации его жизни	Старшая группа, предшкольная

		группа
8	Умение терпеливо ждать то время, когда раскроются способности ребенка	Все группы
9	Умение дарить детям нежность, доброту, любовь	Все группы
10	Умение поддержать слабого, замкнутого, неудачливого, отвергнутого всеми	Все группы
11	Умение пропустить чужую обиду через свое сердце как свою	Все группы
12	Умение создать такие условия для ребенка, которые дадут ему возможность стать лучше и тем самым доставить радость воспитателю	Все группы
13	Умение быть терпимым и терпеливым (многократные ответы на вопросы воспитанников, отсутствие резкой реакции на детские шалости)	Старшая группа, дошкольная группа
14	Умение быть доброжелательным (тон, стиль речи, поведение)	Все группы
15	Умение быть чутким (умение проводить опрос на уроке не подавляя личность ученика, не «поддавливая» его на незнании)	Дошкольная группа
16	Уравновешенность (единый стиль общения, как «с легкими», так и с «трудными» воспитанниками)	Все группы
17	Утонченность (охрана детских чувств), сострадание (эмпатия), общечеловечность (любовь к каждому воспитаннику / ученику)	Все группы

Таким образом, воспитатель детского сада и дошкольного класса школ, лицеев и гимназий – это не только профессия, но и социальный статус, которому нужно соответствовать. Воспитатель должен принять воспитанника таким, какой он есть, сопереживать ему и помогать в развитии.

ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ЭТИКИ ВОСПИТАТЕЛЯ ДЕТСКОГО САДА И ДОШКОЛЬНОГО КЛАССА ШКОЛ, ЛИЦЕЕВ И ГИМНАЗИЙ

Основными принципами профессиональной этики педагога-воспитателя или педагогической этики [3] являются:

- добросовестность;
- честность;
- уважение чести и достоинства личности;
- патриотизм;
- уважение общечеловеческих ценностей и толерантность;
- профессиональная солидарность;
- непрерывность профессионального развития (Таблица 2).

Таблица 2 – Характеристики основных принципов профессиональной этики педагога

№	Принципы	Характеристика
1	Добросовестность	ответственность за результат обучения и воспитания, умение осуществлять коррективы в своей деятельности, развитая

		способность к критике и рефлексии
2	Честность	открытость его оценочной деятельности, прозрачность создаваемой им образовательной среды
3	Уважение чести и достоинства личности	уважение чести и достоинства воспитанников, их родителей (законных представителей), людей, которые становятся объектами его профессионального внимания, тактичность в общении с ними
4	Патриотизм	преданное отношение к Родине, истории, традициям и языку; сохранение культурных и исторических традиций Республики Казахстан
5	Уважение общечеловеческих ценностей и толерантность	уважение к особенностям, ценностям и достоинству каждой национальной культуры; воспитание культуры межнациональных отношений; толерантность как терпимость к и воспитанникам, их родителям (законным представителям), терпимость к их социальному, должностному и имущественному положению, полу, расе, национальности, языку, отношению к религии, культуре, убеждениям, месту рождения и жительства, а также умение понимать и учитывать в работе несовершенства воспитанников
6	Профессиональная солидарность	забота о престиже профессии; уважение чести и достоинства коллег; содействие коллегам в повышении уровня теоретического и методического мастерства, в развитии творческих способностей
7	Непрерывность профессионального развития	совершенствование своего профессионального мастерства и интеллектуального, творческого, общенаучного уровней

ОСНОВНЫЕ НОРМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ЭТИКИ ВОСПИТАТЕЛЯ ДЕТСКОГО САДА И ПРЕДШКОЛЬНОГО КЛАССА ШКОЛ, ЛИЦЕЕВ И ГИМНАЗИЙ

Основные нормы профессиональной этики педагога-воспитателя [3] рассматриваются:

- в служебное и неслужебное время;
- в отношениях с участниками образовательного процесса;
- в отношениях с коллегами (Таблица 3).

Таблица 3 – Характеристики норм профессиональной этики педагога

№	Нормы	Характеристика
1	В служебное и неслужебное время	– соблюдают основные принципы педагогической этики; – способствуют воспитанию воспитанников в духе высокой нравственности, уважения к родителям, этнокультурным ценностям, бережного отношения к окружающему миру; – прививают воспитанников уважительное отношение к Родине; – не допускают совершения действий, способных дискредитировать высокое звание педагога Республики

		<p>Казахстан;</p> <ul style="list-style-type: none"> – добросовестно и качественно исполняют свои служебные обязанности; – непрерывно совершенствуют свое профессиональное мастерство, активно занимаются самообразованием и самосовершенствованием; – неукоснительно соблюдают трудовую дисциплину; – бережно относятся к имуществу организации образования и не используют его в личных целях; – принимают меры по предупреждению коррупции, своим личным поведением подают пример честности, беспристрастности и справедливости; – не допускают использования служебной информации в корыстных и иных личных целях; – личным примером способствуют созданию устойчивой и позитивной морально-психологической обстановки в коллективе; – придерживаются делового стиля в одежде в период исполнения своих служебных обязанностей; – избегают использование своего статуса педагога в корыстных и иных личных целях; – в своей деятельности неукоснительно соблюдают принципы академической честности; – публикуют материалы в СМИ, в том числе интернет-изданиях, выступают публично только от собственного имени как частного лица; – публичные выступления, публикации СМИ от имени организации образования согласовывают с руководителем данной организации; – в социальных сетях не распространяют непроверенную и (или) недостоверную, и (или) неэтичную информацию, способствуют укреплению в обществе высокого звания педагога; – способствуют реализации государственной политики в области образования и науки; – обеспечивают конфиденциальность успехов (неуспехов) воспитанника
2	В отношениях с участниками образовательного процесса	<ul style="list-style-type: none"> – уважают права, честь и достоинство человека независимо от возраста, пола, национальности, вероисповедания, гражданства, происхождения, социального, должностного и имущественного положения или любых иных обстоятельств; – обращаются к участникам образовательного процесса в уважительной форме; – не допускают фактов финансовых и иных вымогательств по отношению к участникам образовательного процесса, прилагают усилия по пресечению таких действий со стороны своих коллег; – своими действиями не дают повода для обоснованной критики со стороны общества, терпимо относятся к ней, используют конструктивную критику для устранения недостатков и улучшения своей профессиональной деятельности; – оказывают профессиональную поддержку участникам образовательного процесса; – не подвергают дискриминации лиц, обратившихся с жалобой на нарушение педагогической этики

3	В отношениях с коллегами	<ul style="list-style-type: none"> – соблюдают общепринятые морально-этические нормы, вежливы и корректны; – не ставят публично под сомнение профессиональную квалификацию другого педагога. – воздерживаются от голословных и бездоказательных жалоб и обращений, не принимают ответных мер против лица, который обратился с жалобой на нарушение педагогической этики
---	--------------------------	--

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Разработка методических рекомендаций по профессиональной этике воспитателя детского сада и предшкольного класса школ, лицеев и гимназий обусловлена тем, что в процессе перестройки современного общества произошла смена ценностных ориентаций и нравственных идеалов. Это не могло не сказаться на такой профессиональной сфере, как учитель-воспитатель, где нравственный облик представителя этой профессии является зеркалом общественной морали. Особая роль в этом процессе отводится педагогу, который может лишь тогда стать профессионалом, когда овладеет тончайшим инструментом воспитания – наукой о нравственности, морали. Именно он помогает сформировать духовный мир ребенка, дать ему общие представления о нормах поведения в обществе, прививает моральные качества, нравственные ориентиры. Учитывая, что каждый воспитатель должен обладать высокой профессиональной и мировоззренческой культурой, особо актуальными становятся вопросы профессиональной этики педагога дошкольного образования.

Современное образование требует введения новых подходов и решений, направленных на реализацию способностей, необходимых для успешной социальной адаптации и социализации, эффективности образования, будущей профессиональной деятельности.

Методические рекомендации по профессиональной этике воспитателя детского сада и предшкольного класса школ, лицеев и гимназий призваны фокусировать внимание педагогов и родителей на профессионализм и профессиональных качествах как особом свойстве людей систематически, эффективно и надежно выполняющих сложную деятельность в самых разнообразных условиях.

В понятии «профессиональная этика» отражается такая степень овладения человеком психологической структурой профессиональной деятельности, которая соответствует существующим в обществе стандартам и объективным требованиям. Для приобретения профессионализма необходимы соответствующие способности, желание и характер, готовность постоянно учиться и совершенствовать свое мастерство.

Профессиональная этика педагогических работников – совокупность моральных норм, определяющих их отношение к своему профессиональному долгу и ко всем участникам отношений в сфере дошкольного образования, содействующих укреплению авторитета и обеспечению единых норм поведения педагогических работников дошкольного образования;

Таким образом, комплексная работа по профессиональной этике воспитателя детского сада и предшкольного класса школ, лицеев и гимназий очевидна - она является одной из важнейших составляющих деятельности дошкольной организации.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Модель развития дошкольного воспитания и обучения: Постановление Правительства от 15 марта 2021 г. № 137. – 2021. – (<https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2100000137>).
2. О статусе педагога: Закон Республики Казахстан от 27 декабря 2019 года № 293-VI ЗРК. – 2019. – (<https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1900000293>).
3. О некоторых вопросах педагогической этики: Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 11 мая 2020 года № 190. – 2020. – (<https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2000020619>).
4. Тимонина И. В. Профессиональная этика педагога: Учебно-методическое пособие. – Кемерово: КГУ, 2014. – 203 с.
5. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. – М.,1989. – 153 с.
6. Шевченко Л.Л. Практическая педагогическая этика: Книга для учителей и родителей. – М., 1997. - 506 с.
7. Исаева Ж.К. Деловое общение в теории управления // Сборник Международной научно-практической конференции на тему: «Механизмы регулирования экономики и финансов: состояние, проблемы и перспективы» посвященную 80-летию д.э.н., профессора Нурумова А.А. - Нур-Султан: АО «Финансовая академия», 2021. - С. 431-437.

СОДЕРЖАНИЕ

1. Пояснительная записка	15
2. Категории профессиональной этики воспитателя детского сада и дошкольного класса школ, лицеев и гимназий	17
3. Основные принципы профессиональной этики воспитателя детского сада и дошкольного класса школ, лицеев и гимназий	19
4. Основные нормы профессиональной этики воспитателя детского сада и дошкольного класса школ, лицеев и гимназий	20
5. Заключение	23